

David Le Breton

Sessizlik Üzerine

Türkçesi: Zeynep Turan

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	9
1. Sohbetteki Sessizlik	23
2. Sessizlik Politikaları.....	81
3. Sessizliğin Disiplinleri.....	123
4. Sessizliğin Tezahürleri.....	153
5. Sessizliğin Tinselliği.....	191
6. Sessizlik ve Ölüm	255
Açılış.....	287
Kaynakça.....	291

Giriş

“Yalnız sözün olduğu bir dünyadan bahsedilemez, ancak yalnız sessizliğin olduğu bir dünyadan bahsetmek mümkündür.”

Max Picard, *Le monde du silence*

Sessizlik özlemi

İletişim ütopyasının bildiği tek sessizlik, bir arızanın, makinedeki bir bozukluğun, iletimin durmasının sessizliğidir. Bir içselliğin ortaya çıkışından çok, teknik bir aksalıktır. Bu durumda sessizlik, bir arkeolojik kalıntı, henüz özümsemememiş bir iz halini alır. Anakronik bir biçimde ortaya çıkışıyla rahatsızlığa ve istenmeyen bir misafirmişçesine onu derhal engelleme girişimine yol açar. O meşhur *homo communicans* [iletişim kuran insan] mertebesine erişebilmek için hâlâ sarf edilmesi gereken çabayı vurgular. Fakat aynı zamanda nostaljik bir tınısı da vardır, dünyanın uğultusunu acele etmeksizin dinleme arzusunu ifade eder. Sözlerin verdiği sarhoşluk, dinlenmeyi, nihayet olayı düşünüp onun hakkında acele etmeden, yüz yüze ve adım adım ilerleyen bir sohbetin ritmi içerisinde konuşmanın keyfini cazip kılar. Ve o âna dek baskılanmış olan sessizlik bu kez sonsuz bir değer kazanır. Modernitenin mesaj kaygısı taşımayan savurgan “iletişiminin” karşısına söze yeniden değer kazandırması beklenen “sessizlik katharsisi”ni (Kierkegaard) alma arzusu bazen oldukça büyüktür.

Sayırsız söylemin açıkladığı bu dünyayı gittikçe daha az anlıyoruz. Çok sayıda iletişim aracının özgürleştirdiğini ileri sürdüğü söz, bu çoğulluğun içinde boğularak anlamsız hale geliyor. En sonunda hüküm süren ise, bir sonrakinin nihayet bir yankı uyandıracığı umuduyla sürekli olarak etkisiz bir mesajı iletmek zorunda bırakılan iletişimcinin melankolisi. İletişim ne ölçüde yayılırsa susma özlemi de o denli güçlü oluyor; hiç değilse şeylerin uğultusunu işitmeye ya da bir olay ve daha sonra bir başkası, sonra tekrar bir başkası gelip eskisinin yerini almadan önce olayın sancısına tepki vermeye yetecek süre boyunca. Durmadan bir öncekinin yerini alan olaylar sonucunda meydana gelen ise bir tür düşünce felci. Çokça dile getirilmelerinden ötürü azalan etkileriyle güven verici bir hal alan ancak sözlerin ortaya koyduğu her şeyin unutulmaya mahkûm oluşu nedeniyle endişe uyandıran tanıdık duygular seli... Sözün doyum noktasına ulaşması sessizliği daha da cazip kılar. Kafka bu durumu kendi üslubunca şöyle dile getirir: “Şimdi sirenler kendi çılgınlıklarından çok daha ölümcül bir silaha sahipler, sessizliğe. Bunu tahayyül etmek her ne kadar güçse de, biri onların seslerinin büyüsunü bozabilir ancak sessizliklerinin büyüsunüne asla dokunamaz.”

Tüm içsellığı ortadan kaldıran iletişim kurma zorunluluğu, sessizliğe dair bir suçlamadır. Düşünmeye ya da aylaklığa zaman tanınmaz zira bu zaman konuşma ödevi tarafından ele geçirilmiştir. Düşünce, sabrı, etraflıca bir değerlendirmeyi gerekli kılar; iletişim ise sürekli bir ivedilik içerisinde gerçekleşir, bireyi bir arayüze dönüştürür ya da o an için kendi gereklilikleriyle ilgili olmayan tüm özelliklerini devredışı bırakır. Modern anlamıyla iletişimde sessizliğe yer yoktur. Bunun yerine söze, sözcükleri kusmaya, itirafa dayalı bir zorlama vardır çünkü “iletişim” tüm bireysel ve sosyal sorunların çözümü olarak öne sürülür. Bu bağlamda günah “hatalı” iletişim kurmaktır, bunun çok daha kötü ve affedilemez olanı ise susmaktır. İletişim ide-

olojisi sessizliği boşluğa, söylemin orta yerindeki bir uçuruma indirger; sözün bazen sessizliğin ortasındaki boşluk olabileceğini ise anlamaz. *Homo communicans*'ın görev alanı ve amansız düşmanı gürültüden çok sessizliktir. Gerçekten de sessizlik bir içselliliği, tefekkürü, şeylerin kargaşasıyla araya konan mesafeyi ve yalnızca dikkat edildiğinde kendisini göstermeye zaman bulan bir ontolojiyi içinde barındırır.

“Her şeyi” söyleme zorunluluğu

Modern iletişim, temel olarak, savaş sonrası yıllarda nazizmin enkazı ve toplama kamplarındaki yaşam üzerine inşa edilmiştir. Norbert Wiener, Batı toplumlarını yavaş yavaş altüst eden bu paradigmanın öncülerinden biridir. Wiener, insanın ve dünyanın yol açtığı düzensizlikle savaşmayı kendine amaç edinir ve sibernetiği “denetim ve iletişim bilimi” olarak tanımlar. Philip Breton tarafından etraflıca analiz edilmiş bir kurucu metinde, Wiener (1995), bir nesnenin bileşenleri arasındaki ilişkinin her birinin içeriğinden çok daha önemli olduğunu ileri sürer. Dünya bilgi ve iletişim ışığında yorumlanabilir. Anlam, yapıya nazaran ikincildir ve organizasyonun bir sonucudur. Nesne ona biçim veren ilişkiler ağında çözülür ve tam anlamıyla anlaşılır, derinlik barındırmayan bir hal alır. Wiener'a göre, bu tespit hem mekanik dünya hem de insan toplulukları için geçerlidir. Bilgi ve iletişim temel kavramlardır. Düşüncesini enerjilerin yavaş yavaş yok oluşunun metafiziğine dayandırarak, Wiener, bilimsel formüller yerine değerlerin kaydını tutmaya geçiş yapar: Bilgi düzensizliğin karşısındadır ve iletişim dünyayı ele geçiren düzensizliğin (entropi) ilacıdır. Wiener savaşın ertesinde, kendisinin de söylediği gibi, “Bergen Belsen toplama kampı ve Hiroşima'dan sonra” yazar. Bilim insanları, toplumların yönetiminin makineler aracılığıyla güçlendirilmesi ve gücün, özel-

likle de kimin eline geçeceğini kimsenin kestiremediği devlet aygıtının elindeki gücün ortadan kaldırılması görevini üstlenmiş görünür. İletişim araçları entropinin azaltılmasında görev alır, düzensizliğin karşısına bilginin ve anlamlı sözlerin süreklilik arz eden yanıtlarını koyar. Modern iletişim ideolojileri, bu tarihi arka plan, *shoah*'a [soykırım] hâkim olan sırrın (şüphesiz ki, şimdiki temsilcileri tarafından unutulmuş olan) hatırası ve sessizliğin yerleşmesine asla izin vermeme gerekliliği üzerine inşa edilir. Fakat ne söz ne de sessizlik her zaman aynı anlamı taşır. Birtakım olayları öne çıkarıp diğerlerini gölgede bırakan medya, dinleyiciler için önemli olabilecek şeylerden bahsetme gereği duymamasının yanında, olayları genellikle tanıklara ya da yaşananlardan etkilenenlere söz vermeden aktarır. Dünyayı ve ona dair söylemi birbirine karıştırır. "Her şeyi" söyleme zorunluluğu, söyleyecek başka şeyi olanları ya da başka bir söylem geliştirmek isteyenleri sessiz bırakmış olmasına rağmen, her şeyin söylenmiş olduğu varsayımıyla yerine getirilir. Diğerinin duymaya, anlamaya ve cevap vermeye zamanı yoksa söylemek yetmez, hiçbir zaman yetmez.